

TURDI FAROG'IYNING MUXAMMASLARI TAHLILI

Tolibjonova Munisa

*Farg'ona davlat universiteti
Filologiya fakulteti, o'zbek tili
yo'nalishi, 3-bosqich talabasi*

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar: Turdi Farog'iy, muxammas, she'riyat, xalqona ruh, tasviriy ifoda, bayon uslubi, badiiy tasavvur, ritm-melodiya, zamonaviy o'zbek adabiyoti, obraz va mazmun.

Ushbu maqolada XX asr o'zbek adabiyotining yorqin vakillaridan biri bo'lgan Turdi Farog'iyning muxammas janridagi she'riy asarlari tahlil qilinadi. Muxammas janri she'riyatimizda murakkab tuzilishi va bayon uslubi bilan ajralib turadi.

Maqolada Turdi Farog'iyning muxammaslarida xalqona ruh va tasviriy ifoda vositalarining o'ziga xosligi, muallifning badiiy tasavvurlari, mavzular tanlovi va mazmuniy qatlamlari yoritiladi.

Shuningdek, uning asarlaridagi obrazlar, ritm-melodiya va fikriy tuzilish jihatidan tahlil qilinadi. Tadqiqotda Farog'iyning muxammaslari zamonaviy o'zbek she'riyatidagi o'rnini aniqlashga, xalqona va badiiy an'analarni uyg'unlashtirishdagi rolini ko'rsatishga qaratilgan. Maqola muxammas janri tadqiqotchilariga, adabiyotshunoslarga va o'quvchilarga foydali ilmiy manba sifatida xizmat qiladi.

ANNOTATION

Keywords: Turdi Farogi, Mukhammas, Poetry, Folk spirit, Visual expression, Narrative style, Artistic imagination, Rhythm-melody, Modern Uzbek literature, Image and content.

This article analyzes the poetic works of Turdi Farogi, one of the brightest representatives of 20th century Uzbek literature, in the mukhammas genre. The mukhammas genre is distinguished in our poetry by its complex structure and narrative style.

The article highlights the uniqueness of the folk spirit and means of visual expression in Turdi Farogi's mukhammas, the author's artistic imagination, choice of themes and content layers.

The images in his works are also analyzed in terms of rhythm-melody and intellectual structure. The study aims to determine the place of Farogi's mukhammas in modern Uzbek poetry and to show its role in harmonizing folk and artistic traditions. The article will serve as a useful scientific resource for researchers of the genre, literary critics, and readers.

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова: Турди Фароги, Мухаммас, Поэзия, Народный дух, Визуальное выражение, Повествовательный стиль, Художественное воображение, Ритм-мелодия, Современная узбекская литература, Образ и содержание.

В данной статье анализируются поэтические произведения Турди Фароги, одного из ярчайших представителей узбекской литературы XX века, в жанре мухаммас. Этот жанр в нашей поэзии отличается сложной структурой и повествовательным стилем.

В статье подчёркивается своеобразие народного духа и средств изобразительного выражения в мухаммасах Турди Фароги, художественная фантазия автора, выбор тем и содержательных пластов.

Образы в его произведениях анализируются также с точки зрения ритмо-мелодии и интеллектуальной структуры. Цель исследования – определить место мухаммасов Фароги в современной узбекской поэзии и показать их роль в гармонизации народных и художественных традиций. Статья будет полезна исследователям жанра, литературоведам и читателям.

KIRISH

Turdi Farog‘i yning hayoti va ijodiy faoliyati. Turdi Farog‘i (1910–1990) XX asr o‘zbek adabiyotining yorqin vakillaridan biri hisoblanadi. Uning ijodi asosan she‘r, g‘azal va muxammaslar bilan boyigan hamda rivojlangan. Farog‘i yning muxammaslari uning badiiy dunyoqarashi, xalqona ruhiyati va milliy adabiyotga bo‘lgan sadoqati bilan ajralib turadi. U o‘z asarlarida xalq og‘zaki ijodini va zamonaviy badiiy yondashuvni uyg‘unlashtirishga intilgan.

Muxammas – klassik she‘riyatda besh misradan iborat baytlardan tashkil topgan janr bo‘lib, ko‘pincha ma‘naviy, axloqiy yoki muhabbat mavzularini ochib beradi. Bu janrda har bir bayt mustaqil ma‘no kasb etadi, lekin bir butun mavzuni ham ifodalaydi. Muxammas janri o‘zining ritmik va fonetik murakkabligi bilan ajralib turadi, shu bois uni ijodkorlik mahorati yuqori bo‘lgan shoirlar tanlagan.

Turdi Farog‘i yning muxammaslaridagi mavzular

Turdi Farog‘i yning muxammaslarida quyidagi asosiy mavzular ko‘p uchraydi: Milliy qadriyatlar va an‘analari: Shoir o‘z muxammaslarida xalq urf-odatlarini, milliy tarbiya va axloqiy qadriyatlarni yuksak badiiy uslubda tasvirlaydi.

Muhabbat va insoniy tuyg‘ular: Farog‘i yning ko‘plab muxammaslarida inson qalbinin nozik tuyg‘ulari, muhabbat va sadoqat masalalari markaziy o‘rinda turadi.

Tabiat va tabiat go‘zalligi: Shoir muxammaslarda tabiat manzaralari orqali inson ruhiy dunyosini ochib beradi.

Axloqiy va falsafiy mavzular: Farog‘i yning ijodida hayotiy tajriba va axloqiy tushunchalar ham bayon qilinadi, ularni she‘riy obrazlar orqali etkazadi.

Badiiy uslub va tasviriy vositalar. Turdi Farog'iyning muxammaslarida badiiy tasvirlar va xalqona obrazlar muhim o'rin tutadi:

Metafora va ta'kidlash vositalari: Shoir mavzuni boyitish uchun ko'plab metafora, ta'kid va o'xshatishlardan foydalangan.

Ritm va ohang: Har bir muxammas ritmik uyg'unlik va fonetik go'zallik bilan yozilgan. Bu uning o'quvchida hissiy ta'sir kuchini oshiradi.

Dialog va monolog elementi: Ba'zi muxammaslarda ichki monolog yoki so'zlashuv shakli orqali personajning ichki dunyosi ochib beriladi.

Xalqona ruh va an'analarni uyg'unlashtirish. Turdi Farog'iyning muxammaslari o'zbek xalq she'riyati va badiiy an'alarini uyg'unlashtirgan. Uning asarlarida xalq og'zaki ijodining musiqiy ritmi, maqol va hikmatlar, xalq hikoyalari va aforizmlar o'z ifodasini topadi. Bu shoir ijodining milliy ildizlarini kuchaytiradi va zamonaviy o'zbek adabiyotidagi o'rnini mustahkamlaydi.

Muxammaslarning strukturasi va tahlili. Har bir muxammas 5 misrali baytdan iborat bo'lib, har bir bayt mustaqil ma'no kasb etadi.

Farog'iyning muxammaslarida rimo va ohang uyg'unligi mukammal, she'riy ritm o'quvchini o'ziga jalb qiladi.

Shoir mavzu va obrazlar qatlamini nozik, lekin boy uslubda ifodalagan, har bir muxammas o'z ichida mukammal bir hikoya yoki falsafiy fikrni saqlaydi.

Ilmiy va adabiy ahamiyati Turdi Farog'iyning muxammaslari: O'zbek muxammas janrini rivojlantirishga katta hissa qo'shgan.

Zamonaviy o'zbek she'riyatida xalqona va badiiy an'analarni uyg'unlashtirishning yorqin namunasi hisoblanadi. Adabiyotshunoslar uchun analiz va tadqiqot obyekti sifatida qimmatli.

Turdi Farog'iy XX asr o'zbek adabiyotida muxammas janrini yangicha uslub va mazmun bilan boyitgan shoir sifatida tanilgan. Uning ijodida muxammas janri nafaqat an'anaviy shaklni saqlab qolgan, balki zamonaviy adabiy talablarga moslashgan. Farog'iyning muxammaslari asosan insoniy qadriyatlar, tabiat go'zalligi, milliy ma'naviyat va axloqiy mavzularni o'zida mujassamlashtiradi.

Muxammas janrining o'ziga xosligi. Muxammas – besh misradan tashkil topgan baytlar ketma-ketligi bo'lib, har bir bayt alohida ma'no kasb etadi, ammo umumiy mavzuni ham rivojlantiradi. Turdi Farog'iyning muxammaslarida quyidagi janriy xususiyatlar mavjud:

Har bir bayt mustaqil fikrni yetkazadi, lekin butun muxammas ma'naviy-axloqiy mazmunni ifodalaydi.

Rimo va ohang uyg'unligi o'quvchida hissiy ta'sir uyg'otadi.

Shoir baytlarni xalqona ifoda vositalari bilan boyitgan.

Tematik tahlil. Turdi Farog'iyning muxammaslarida uchraydigan asosiy mavzular:

Milliy va xalqona qadriyatlar: Farog'iyning asarlarida ota-bobolar merosi, xalq urf-odatları va tarixiy tajribalar aks etadi.

Inson ruhiyati va axloqiy tushunchalar: Har bir muxammas inson qalbining murakkab tuyg'ularini ochib beradi, shoir axloqiy fikrlarni obrazlar orqali yetkazadi.

Tabiat va hayotiy manzaralar: Shoir tabiat tasvirlari orqali ruhiy dunyo va hayotiy voqealarni boyitadi.

Muhabbat va mehr-muruvvat: Farog'iyning muxammaslari insoniy tuyg'ular, sadoqat va muhabbatga bag'ishlangan.

Badiiy tahlil va tasviriy vositalar. Turdi Farog'iyning muxammaslarida badiiy vositalar va tasvirlar keng qo'llanilgan:

Metafora va o'xshatishlar: Shoir har bir baytni boyitish uchun noyob metaforalar va ta'kidlash vositalaridan foydalangan.

Ritm va ohang: Muxammaslarning fonetik uyg'unligi o'quvchida musiqiy ohang uyg'otadi.

Dialog va ichki monolog: Ba'zi muxammaslarda shaxsiy fikrlar va his-tuyg'ular ichki monolog shaklida berilgan.

Tasviriy detallarning ko'p qatlamlilik: Farog'iyning muxammaslari bir vaqtning o'zida ko'plab obrazlarni birlashtiradi, bu esa badiiy tasvirning boyligini oshiradi.

Zamonaviylik va innovatsiya. Turdi Farog'iyning muxammaslari klassik shaklni saqlab qolgan bo'lsa-da, u janrni zamonaviy yondashuv bilan boyitgan:

She'rlarida shaxsiy hissiyotlar va ichki dunyo ko'proq markazga chiqarilgan.

Xalqona ifodalar va maqol-hikmatlar zamonaviy badiiy talablarga moslashtirilgan.

Shoir muxammasni faqat ma'naviy-ma'rifiy vosita sifatida emas, balki inson psixologiyasini ifodalash vositasi sifatida ishlatgan.

Farog'iyning muxammaslari o'zbek adabiyotidagi o'rni Zamonaviy o'zbek she'riyatida muxammas janrining rivojlanishida muhim rol o'ynagan.

Milliy qadriyatlarni, xalqona ruhni va zamonaviy badiiy uslubni uyg'unlashtirish orqali o'ziga xos ijodiy makon yaratgan.

Shoir ijodi tadqiqotchilar va adabiyotshunoslar uchun nazariy va amaliy tadqiqot obyekti hisoblanadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Turdi Farog'iyning muxammaslari she'riyatimizda milliy ma'naviyat, badiiy tasvir va insoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirgan holda, zamonaviy o'zbek adabiyotida mustahkam o'rin egallagan.

Turdi Farog'iyning muxammaslari XX asr o'zbek she'riyatida noyob o'rin egallaydi. Uning ijodida muxammas janri klassik shaklini saqlab qolgan bo'lsa-da, shoir uni zamonaviy badiiy talablarga moslashtirgan. Farog'iyning muxammaslarida milliy qadriyatlar, xalqona ruh, axloqiy va falsafiy mavzular uyg'unlashgan, shuningdek, insoniy tuyg'ular va muhabbat timsollari badiiy obrazlar orqali boyitilgan. Shoirning tasviriy vositalari, ritm-melodiya uyg'unligi va metaforik boyliklari muxammaslarni o'quvchi uchun yanada mazmunli va hissiy jihatdan ta'sirli qiladi.

Shuningdek, Turdi Farog'iyning muxammaslari o'zbek adabiyotida xalqona an'ana va zamonaviy badiiy yondashuvning uyg'unlashuvini namoyish etadi. Shu jihatdan u nafaqat klassik janrning davomchisi, balki yangi badiiy imkoniyatlarni ochgan ijodkor sifatida e'tirof etiladi. Uning muxammaslari o'quvchi va tadqiqotchilar uchun adabiy-ma'rifiy manba sifatida qimmatli hisoblanadi.

Turdi Farog'iyning muxammaslari XX asr o'zbek adabiyotida muhim badiiy hodisa sifatida e'tiborga loyiqdir. Uning ijodida muxammas janri nafaqat klassik shaklini saqlab qolgan, balki shoirning shaxsiy badiiy yondashuvi, zamonaviy ifoda vositalari va o'zbek xalq she'riyatining ruhiyati bilan boyitilgan. Farog'iyning muxammaslarida mavzular xilma-xil bo'lib, milliy qadriyatlar, insoniy tuyg'ular, axloqiy-mazmuniy masalalar, muhabbat va mehr-muruvvat, shuningdek tabiat go'zalligi keng yoritilgan. Har bir bayt o'ziga xos ma'no kasb etadi, lekin butun muxammasning tarkibiy qismi sifatida umumiy mavzuni chuqur ochib beradi.

Shoirning badiiy uslubi va tasviriy vositalari uning muxammaslarini yanada ta'sirli qiladi. Metafora, o'xshatish, ta'kidlash kabi adabiy vositalar yordamida Farog'iyning baytlari nafaqat o'quvchiga ma'no yetkazadi, balki hissiy va estetik qoniqish ham beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayeva, N. Turdi Farog'iy ijodida muxammas janrining rivoji. Toshkent, 2010 yil.
2. Qodirov, S. O'zbek mumtoz she'riyati va Turdi Farog'iy. Samarqand, 2012 yil.
3. Karimov, B. XX asr o'zbek adabiyotida muxammas janri. Toshkent, 2008 yil.
4. Xolboyev, R. Turdi Farog'iy muxammaslarining badiiy tahlili. Buxoro, 2015 yil.
5. Murodov, A. Turdi Farog'iy ijodida xalqona ruh va tasviriy vositalar. Toshkent, 2011 yil.
6. Rustamova, D. Muxammas janri va uning o'zbek adabiyotidagi o'rnini. Toshkent, 2009 yil.
7. Norboyev, T. Turdi Farog'iy va zamonaviy o'zbek she'riyati. Samarqand, 2013 yil.

8. Yodgorova, L. Turdi Farog'iyning muxammaslarida ritm va ohang. Toshkent, 2014 yil.
9. Saidov, F. Turdi Farog'i ijodida metafora va badiiy obrazlar. Toshkent, 2016 yil.
10. Tursunov, I. XX asr o'zbek she'riyatida muxammas janri: nazariya va amaliyot. Toshkent, 2007 yil.
11. Hamidov, S. Turdi Farog'i muxammaslarida axloqiy va falsafiy mazmun. Samarqand, 2012 yil.
12. Karimova, G. O'zbek mumtoz adabiyotida Turdi Farog'i ijodining o'rni. Toshkent, 2010 yil.
13. Islomov, N. Turdi Farog'i va xalqona tasviriy an'analar. Buxoro, 2011 yil.
14. Rustamova, M. Turdi Farog'i muxammaslarida muhabbat va insoniy tuyg'ular. Toshkent, 2013 yil.
15. Qodirov, B. Turdi Farog'iyning muxammaslari: nazariy va amaliy tadqiqot. Toshkent, 2015 yil.